

O stilu u skladbama za orgulje Césara Francka

César Franck, francuski skladatelj belgijskog podrijetla, orguljaš u Sainte-Clotilde, spada u red velikih svjetskih skladatelja — osobito u orguljaškoj literaturi — bio je i profesor orgulja na Konzervatoriju u Parizu. Posebno ističemo njegove učenike skladatelje i orguljaše: Duparc, Coquard, Vierne, Tournemire, d'Indy, Chausson i Bordes. Religioznost, plemenitost duha i ozbiljnost u radu odražavaju se u svim njegovim skladbama vedro nadahnutim i duhom uzvišenim, što je on prenio i na svoje učenike.

U posljednje vrijeme nastao je veliki interes — posebno u Francuskoj — za skladateljski opus Césara Francka za orgulje. Neki to s pravom nazivaju »povratak djelima za orgulje Césara Francka«.

Zato ćemo ovdje svim darovitim orguljašima, koji se zanimaju za djela C. Francka, prenijeti neke savjete što su ih saopćili njegovi učenici a posebno ova četiri: Albert Mahant, kojemu je bio profesor harmonije na Nacionalnom Institutu za mlade slijepe; Adolf Marty, kojega je poučavao gregorijansko pjevanje na istoj školi; Charles Tournemire, koji je primao savjete za improvizaciju na gregorijanske napjeve, i Louis Vierne, koji je želio dobro voditi svoje učenike u umjetnosti kompozicije.

Ono što treba posebno zabilježiti, jer je veoma važno i rijetko, ova su četiri umjetnika — sva četiri neovisno jedan od drugoga — prenijeli istu poruku i isto sjećanje koje su sačuvali od svog učitelja: »César Franck je svoja vlastita djela svirao s izrazitom slobodom o kojoj mi nemamo nikakve ideje«. Dosljedno tome, on je savjetovao svojim učenicima da se nastoje nadahnuti na njegovu osobnom stilu. Još više, Franck je davao veliku važnost talijanskim izrazima koji se nalaze na početku svih njegovih skladbi. Nemojmo pobrkati glazbene pojmove andante i andantino, allegro i allegretto, itd. Neki se žale na duljinu skladbe *Fantasia en la*. Ovaj je dojam vjerojatno nastao zbog toga što je onaj koji je svirao to djelo pogrešno intepretirao izraz brzine andante dok se ovdje zahtijeva tempo andantino.

Neka je daleko od nas svaka namjera koja bi se sastojala u tome da dajemo osobne savjete i upute bilo kome. Naš je jedini cilj služiti sjećanju na prvog orguljaša Sainte-Clotilde. I zbog toga ne dijelimo mišljenje onih koji na radikalnan način u biti mijenjaju registraciju koju je Franck označio. Riječ »mixtures« ne nalazi se ni u jednoj od njegovih partitura. Njegova djela svirati »grand jeux« ili »oštrim miksaturama« smatram pogreškom vrijednom žaljenja.

Stvarno, mogli bismo Francka smatrati kao nekog od nastavljača-imitatora Bacha, jer su jedan i drugi pisali korale... »Velika šala«, sigurno bi izjavio Louis Vierne. I Tournemire je također pisao ko-

rale, kao i Dupré, Vierne, Honegger, Jean Alain, Messiaen i mnogi drugi. Da li su i oni nastavljači Bacha? Za nas, Franck je bitno novator. Tko je dakle prije njega u povijesti glazbe napisao tako novo i originalno djelo za orgulje kao *Grande Pièce Symphonique*? I divnu *Prière en ut dièse mineur*? Da li se u ovim djelima osjeća način Bachova pisanja ili odraz njegovih djela? itd.

Mi znamo da je César Franck skladao za svoje orgulje koje je ljubio tolikom ljubavlju. Radi toga se često dogodi da smo primorani mijenjati registracije određene od skladatelja (Francka) na orguljama toliko različitim od onih iz Sainte-Clotilde, jer nemamo propisanih registara. Dužnost nam je dakle da se studijem koji zahtijeva maksimum pronicavosti pokušamo približiti označenim i od autora željenim zvukovima.

Postoji jedno izdanje djela za orgulje od C. Francka, u kojemu se polovica nijansa ne nalazi, sve oznake orgulja odstranjene su i većina registracija promijenjena. U jednoj velikoj američkoj reviji Jean Langlais ovu je ediciju nazvao »ubojstvom« (assassinat). To i mi ovdje s beskrajnom tugom ponavljamo. Isti Jean Langlais se sjeća i istina je da mu je jedan od njegovih eminentnih kolega jednog dana izjavio da nije potrebna upotreba izražajnih žaluzija za interpretaciju Francka. Što možemo reći o jednom pijanisti koji je bez nijansa i bez pedala izvodio *Variations symphoniques*?

Završimo evocirajući jednu osobnu uspomenu J. Langlaisa. »Bio sam presmion — priča on — i jednog sam dana zamolio velikog Alberta Mahauta da mi odsvira *Prière en ut dièse*. Stil toga djela mi je bilo uvijek posebno teško izraziti. Došli ste prekasno dragi prijatelju«, odgovorio mi je. I nadoda: »Zauvijek sam obećao samome sebi da to neću svirati sve dok ne budem imao 75 godina, a one su protekle«. »Dakle — rekoh ja — dopuštate li mi da ja sam odsviram to djelo?« »Ne predragi, zbog istog razloga što sam ti ga iznio. Više nemam prava da dajem nikakav savjet«. Koja veličanstvena i divna mudrost! Sjetimo se da je on, Albert Mahaut, onaj koji je slušao sva djela Césara Francka u recitalu 1896. godine na velikom Caillaillé — Coll du Trocadéro.«

»Ja nemam 75 godina — kaže Jean Langlais — zbog toga, prije nego nestanem s orguljaške scene, mislio sam da će, možda, kratka poruka koju sam saopćio imati neki interes za umjetnike u traženju istine!«

(Priredio o. P. Milanović prema članku u »Jeunesse et orgue«, n. 37, 1978, str. 6—7).